

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БАЛАНСУ МІЖ НАЦІОНАЛЬНОЮ БЕЗПЕКОЮ ТА ОХОРОНОЮ І ЗАХИСТОМ ПРАВ ТА СВОБОД ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Гоцій Анна Вячеславівна

студентка Навчально-наукового інституту права та інноваційної освіти
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, м. Дніпро, Україна

Науковий керівник: Наливайко Лариса Романівна

Д-р. юрид. наук, професор, професор кафедри загальноправових дисциплін
Навчально-наукового інституту права та інноваційної освіти
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, м. Дніпро, Україна

Забезпечення прав та свобод людини і громадянина залежить як від якісного нормативно-правового забезпечення, так і від налагодженого механізму реалізації зазначених у законодавстві положень. Особливої актуальності питання охорони і захисту прав та свобод набуває в умовах введення воєнного стану на території України, оскільки наслідком такого стану є розширення деяких повноважень органів публічної влади та обмеження прав та свобод людини і громадянина. У зв'язку з цим, надзвичайно важливо досягти балансу між публічним інтересом та приватними правами.

В умовах воєнного стану ставляться посилені вимоги щодо функціонування органів державної влади, зокрема щодо їх єдності у здійсненні оборонної функції. Щодо балансу між публічним інтересом та індивідуальними правами. Під час режиму воєнного стану так званий баланс повинен бути максимально збережений, адже обмеження здійснення певних прав та свобод людини спрямоване на захист права на життя, до прикладу [1, с. 33-34]. До того ж, в умовах воєнного стану на органи публічної влади покладено завдання забезпечення раціонального зв'язку між законним обмеженням прав та свобод людини і громадянина та протидії воєнній агресії РФ.

Для реалізації зазначених положень, парламентом було прийнято низку нормативно-правових актів, які сприяють поставленим завданням.

Так, Верховна Рада України за період російської збройної агресії ухвалила ряд законів щодо захисту прав людини, зокрема, Закон України від 24 березня 2022 року «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо відповідальності за незаконне використання гуманітарної допомоги», Закон України від 01 квітня 2022 року «Про захист інтересів осіб у сфері інтелектуальної власності під час дії воєнного стану, введенного у зв'язку із збройною агресією Російської Федерації проти України», Закон України від 21 квітня 2022 року «Про внесення змін до деяких законів України щодо функціонування сфер зайнятості та загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття під час дії воєнного стану» та ряд інших [2]. Зазначені вище законодавчі акти спрямовані на забезпечення прав та свобод людини і громадянина у воєнний час, зокрема тих прав, які знаходяться у групі найбільшого ризику. Загалом же, перелік прав та свобод, які можуть бути законно обмежені у період надзвичайних ситуацій чи воєнного стану, закріплений у Конституції України.

Загалом, захист безпеки людини і держави мають взаємно доповнювати одну [6, с. 129]. Варто зауважити, що суспільство і держава не можуть ефективно розвиватись, якщо не збалансовано пріоритети у забезпеченні прав і свобод людини і громадянина та національної безпеки.

Досягнення балансу між утвердженням прав людини та забезпеченням національної безпеки безпосередньо пов'язане з урахуванням пріоритетних напрямків державної політики. Так, у «Стратегію забезпечення державної безпеки», затвердженої Указом Президента України від 30 грудня 2021 року, головною ціллю державної політики національної безпеки визначена людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека [3]. Погоджуємось, що створення дієвого механізму захисту прав людини є запорукою мінімізації загроз для національної безпеки України у мирний час, та має особливе значення під час дії воєнного стану, оскільки у цей період, який супроводжується негативними наслідками для політичної, економічної, соціальної та інших сфер життєдіяльності держави, охорона і захист прав та свобод людини і громадянина відрізняють демократичну державу від тоталітарної.

У основі досягнення належного балансу у забезпеченні прав та свобод людини та національної безпеки лежить ідея, що ці явища нерозривно пов'язані та взаємообумовлені. Відступ держав від зобов'язань забезпечувати права і свободи людини і громадянина не зникають під час протистояння загрозам національній безпеці. Протидія держави безпековим загрозам завжди пов'язана з певними обмеженням прав і свобод людини і громадянина, або ж невідповідним положенням для людей, що обумовлено потребою забезпечити безпеку всього суспільства.

Незадовго до початку повномасштабної війни, яку розпочала Російська Федерація проти України 24 лютого 2022 р., у нашій державі було завершено підготовку галузевих безпекових стратегій у межах нового циклу стратегічного планування, започаткованого з прийняттям у 2020 р. нової редакції Стратегії національної безпеки України. У документах було визначено широкий спектр загроз національній безпеці в різних сферах. Водночас результати поглибленого аналізу таких загроз дозволяють стверджувати, що джерел їх виникнення було не надто багато.

Найбільша група загроз національній безпеці України походила від *агресивної зовнішньої і воєнної політики РФ*. До таких загроз у галузевих безпекових стратегіях віднесено посягання на суверенітет і територіальну цілісність України, блокування руху нашої держави до набуття повноправного членства у ЄС та НАТО, можливість подальшої ескалації збройної агресії РФ проти України та повномасштабного застосування військової сили проти України, провокування збройного конфлікту на державному кордоні України, ведення розвідувально-підривної діяльності спеціальних служб РФ проти України, здійснення інформаційних спецоперацій, використання незаконних збройних формувань, поширення тероризму, який РФ фінансує та підтримує, атаки в кіберпросторі, блокування постачання необхідних ресурсів та обладнання для потреб економіки України тощо [4]. Важливе значення для забезпечення національної безпеки України в післявоєнний період матимуть такі напрями державної політики, як підвищення рівня обороноздатності й готовності до реагування на кризові ситуації, отримання зовнішніх безпекових гарантій поза межами НАТО, розвиток двосторонніх відносин зі стратегічними партнерами, відновлення економічного і людського розвитку України, підвищення ефективності державного управління тощо [5, с. 241]. Зазначені напрями державної політики мають особливе значення для реалізації, охорони і захисту прав і свобод людини та

громадянина, оскільки нормативно-правове забезпечення потребує певного часу для адаптації до нових умов функціонування держави, а сьогодні, коли безпекове середовище України не є стабільним, від якості його забезпечення залежить й захист прав людини та громадянина в умовах воєнного стану.

Загалом, сьогодні, незважаючи на ведення на території України воєнних дій, відбувається процес вдосконалення механізму захисту прав людини, зокрема: 1) зниження формалізованості процедур розгляду скарг, наданих від громадян щодо порушення їх прав і свобод, обмеження яких неможливі; 2) високий ступінь незалежності правотворчих процесів та органів, що реалізують правотворчу та правозахисну діяльність в системі органів публічної влади України; 3) безкоштовне надання юридичної підтримки в рамках правозахисної діяльності; 4) безкоштовне надання інформаційно-роз'яснювальних та психологічних послуг в умовах сучасного стану тощо. Проте для досягнення балансу між інтересами держави у безпековій сфері та забезпеченням прав і свобод людини та громадянина під час дії воєнного стану, необхідно застосовувати комплексний підхід.

Отже, для забезпечення прав та свобод людини і громадянина під час дії воєнного стану, необхідно досягти наступних результатів: конституційно-правові норми повинні відповідати соціально-економічному розвитку суспільства; конституційні норми повинні бути однозначними, мати чітко окреслене значення та бути доступними для розуміння; рівень правової культури та свідомості громадян та органів публічної влади повинен бути забезпечений на високому рівні, особливо під час дії воєнного стану, оскільки у цей складний період випадки зловживання правами або їх незаконного обмеження можуть виникати більш регулярно, ніж у мирний час.

Список використаних джерел:

1. Бадида А.Ю. Захист прав людини в Україні в умовах воєнного стану: як знайти баланс між публічним інтересом та індивідуальними правами. Конституційні права і свободи людини та громадянина в умовах воєнного стану: матеріали наукового семінару (23 червня 2022 р.) / упор. М. В. Ковалів, М. Т. Гаврильців, Н. Я. Лепіш. Львів: ЛьвДУВС, 2022. 315 с.
2. Офіційний веб-портал парламенту України. URL: <https://www.rada.gov.ua/news/zak/page/4>.
3. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 30 грудня 2021 року «Про Стратегію забезпечення державної безпеки»: Указ Президента України №56/2022. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/562022-41377>.
4. Резнікова О.О. Стратегічний аналіз безпекового середовища України. 2022. URL: <https://niss.gov.ua/news/statti/stratehichnyy-analiz-bezpekovo-ho-seredovyshcha-ukrayiny>.
5. Резнікова, О. О. Національна стійкість в умовах мінливого безпекового середовища: монографія. Київ : НІСД. 2022. 456 с.
6. Тітко Е. В. Національна та міжнародна безпека в контексті захисту прав людини в умовах сьогодення. Філософські та методологічні проблеми права. 2016. №2 (12). С. 126-138.